

Crna Gora

*Ministarstvo zdravlja, rada
i socijalnog staranja*

**STRATEGIJA
RAZVOJA SISTEMA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE
U CRNOJ GORI**

za period 2008. – 2012.

Podgorica, novembar 2007.

Sadržaj:

UVOD	3
1. POLAZNE OSNOVE	4
2. OSNOVNI RAZLOZI REFORME.....	6
3. POSTOJEĆE STANJE	7
3.1 Prava, usluge i grupe korisnika koje obuhvataju	7
3.2 Institucionalni kapaciteti sistema	8
3.3 Okruženje u kojem sistem djeluje.....	9
3.4 Finansiranje	11
4. PRINCIPI REFORME	11
5. STRATEŠKI PRAVCI RAZVOJA	12
5.1 Definisanje razvojne politike socijalne i dječje zaštite	12
5.2. Decentralizacija sistema socijalne i dječje zaštite	13
5.3. Učešće građana i korisnika u odlučivanju o sredstvima i načinima za zadovoljavanje potreba.....	15
5.4. Efikasnija materijalna davanja	16
5.5. Obezbjedivanje kvalitetnih usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti	16
6. CILJEVI RAZVOJA	17
6.1. Osnovni cilj	17
6.2. Posebni ciljevi	18
7. OČEKIVANI REZULTATI REFORME	22
8. REALIZACIJA I PREISPITIVANJE STRATEGIJE	23

UVOD

Crna Gora kao pravna i demokratska država organizovana je kao humano, ekonomski stabilno i funkcionalno društvo na principima decentralizacije i participativnog odlučivanja sa visokim stepenom zaštite ljudskih prava i sloboda, u kojem je djelovanje svih sistema zaštite i podrške zasnovano na potrebama pojedinca uz ravnopravno učešće državnog, lokalnog, privatnog, nevladinog sektora i samih građana.

Kao članica Ujedinjenih nacija (UN) i Savjeta Evrope, Crna Gora reformu sistema socijalne zaštite mora razvijati imajući u vidu prava, normative i standarde utvrđene u međunarodnim dokumentima: Povelji o osnovnim pravima, Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, Evropskoj socijalnoj povelji, Dodatnom protokolu Evropskoj socijalnoj povelji, Protokolu o izmjenama Evropske socijalne povelje, Međunarodnoj konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije i Konvenciji o pravima djeteta.

Na koncipiranje sistema socijalne i dječje zaštite, uticali su takođe Milenijumski razvojni ciljevi UN i dokument UN "Svijet po mjeri djeteta". Crna Gora ima političku obavezu da sprovodi i u praksi implementira brojne deklaracije usvojene na specijalnim zasjedanjima Generalne skupštine UN i Savjeta Evrope. To su u prvom redu preporuke Svjetskog socijalnog samita, Svjetske konferencije o održivom razvoju, Četvrte svjetske konferencije UN o ženama, specijalnom zasjedanju Generalne skupštine UN o djeci, kao i Druge svjetske skupštine UN o starenju stanovništva.

Vlada Crne Gore u procesu preuzimanja neophodnih aktivnosti na poboljšanju socijalno-ekonomskog položaja građana, posebno lica u stanju socijalne potrebe, pristupila je izradi Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite u saradnji sa britanskom nevladinom organizacijom *Save the Children*, uz finansijsku podršku Evropske agencije za rekonstrukciju.

1. POLAZNE OSNOVE

Započeti kontinuirani reformski procesi u Crnoj Gori i njeno opredjeljenje da se uključi u evropske integracione procese u cilju bržeg privrednog, ekonomskog i društvenog razvoja, podrazumijevaju i reformu socijalne politike koja treba da prati efikasan sistem socijalne zaštite.

Pristupanje i ratifikacija međunarodnih konvencija iz oblasti ljudskih prava, jasno iskazuje opredjeljenje Crne Gore za unaprijeđivanjem ljudskih prava, a time i prava na socijalnu zaštitu.

Iako su prava iz oblasti socijalne zaštite već zastupljena u sadašnjem sistemu, neophodne su promjene koje su u skladu sa savremenim dostignućima socijalnog rada, kao i sa preuzetim međunarodnim obavezama u procesu integracije, kako bi sistem bio efikasniji i usklađen sa potrebama građana Crne Gore. Prava se moraju dograditi, operacionalizovati i obezbijediti mehanizmi njihove pravovremene i ekonomične primjene.

Integracioni procesi podrazumijevaju i obaveze Crne Gore na aktivnu promociju socijalne kohezije i to uspostavljanjem mehanizama koji garantuju adekvatan nivo socijalne zaštite, jednake mogućnosti za sve građane, zaštitu najranjivijih grupa, kao i razvijanje mehanizama zabrane socijalnog isključivanja i diskriminacije. Potsticanje zapošljavanja i poštovanje prava radnika su neizostavni dio socijalne kohezije, a istovremeno i značajan faktor sistema socijalne zaštite.

Budući razvoj socijalne zaštite u Crnoj Gori treba da se odvija kroz reformske procese koji se oslanjaju na međunarodne i evropske ciljeve opšteg ekonomskog i socijalnog razvoja društva. Glavni procesi treba da budu usmjereni na smanjenje siromaštva, obezbjeđivanje kvalitetnije zaštite ranjivih grupa djece, osoba sa invaliditetom, starih lica, kao i marginalizovanih grupa građana.

Pristup u izradi Strategije i planiranja razvoja socijalne zaštite u Crnoj Gori bio je:

- **Reformski** - zasniva se na principima reforme koja podržava dalji razvoj socijalne zaštite;
- **Participativan** – uključuje sve bitne aktore procesa razvoja socijalne zaštite u Crnoj Gori;
- **Regionalni** – proces čini ekonomičnim, upravljanje lokalnim resursima svrsishodnim i povećava stepen održivosti reformskih odluka;
- **Utemeljen** na realnim okolnostima, raspoloživim resursima i potrebama razvoja socijalne zaštite;
- **Utemeljen** na savremene metode planiranja i analize svih važnih elemenata potrebnih za donošenje strateških odluka;

- **Prilagođen** situaciji na terenu, akterima i pozitivnoj promjeni koja se želi ostvariti;
- **Usmjeren** na razvoj usluga podrške ranjivim grupama na principima decentralizacije i odgovornog upravljanja na nivou lokalne zajednice.

Kao metod u izradi Strategije korišćeno je strateško planiranje kao odgovor na razvojne potrebe zajednice kao cjeline i svih njenih segmenata.

U procesu planiranja razvoja socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori učestvovali su predstavnici socijalnih aktera koji su od uticaja za kreiranje i sprovođenje socijalne politike na centralnom i lokalnom nivou:

- institucija sistema socijalne zaštite,
- lokalne samouprave,
- nevladinih organizacija.

Tokom procesa planiranja rađena je analiza dokumenata iz oblasti socijalne i dječije zaštite. Procjene i preporuke većeg broja direktnih pružalaca usluga u sistemu prikupljane su putem anketa i upitnika, kao i na regionalnim sastancima sa predstavnicima socijalnih aktera. Prikupljeni podaci bili su osnov za opis postojećeg stanja, a dobijene preporuke sastavni su dio strateških odluka.

Tokom rada na izradi Strategije ostvarene su ključne pretpostavke za uspješnost procesa strateškog planiranja:

1. Ojačani su kapaciteti učesnika procesa planiranja, što ih je činilo osposobljenima da budu nosioci procesa, da učestvuju u izradi materijala i završnog dokumenta strateškog i akcionog plana razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori;

2. Ostvarena je međusektorska saradnja svih važnih aktera kroz uključivanje njihovih predstavnika u proces planiranja razvoja socijalne i dječije zaštite, čime su na najbolji način lokalni resursi uključeni u prepoznavanje potreba, razvoja usluga i odlučivanje o podršci ranjivim grupama na principima decentralizacije i odgovornog upravljanja uz prepoznavanje i uvažavanje regionalnih i lokalnih specifičnosti u potrebama i raspoloživim resursima;

3. Definisane su ciljne grupe, resursi i pravci djelovanja, bazirani na prikupljenim i objedinjenim podacima o raspoloživim i potrebnim resursima, akcijama i pravcima razvoja socijalnih usluga podrške na području Crne Gore.

Kao rezultat cjelokupnog procesa izrađena je Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite, kao i Akcioni kojim su definisane aktivnosti, vremenski period realizacije, nosioci aktivnosti i indikatori za praćenje postignutih rezultata.

Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite kompatibilna je sa usvojenim i pripremljenim reformskim dokumentima i ciljevima definisanim u Agendi ekonomskih reformi, Strategiji za smanjenje siromaštva (2003) i inoviranoj Strategiji za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti, Strategiji za trajno rješenje pitanja izbjeglica i interno raseljenih lica u Crnoj Gori, Nacionalnom planu akcije za djecu, pripremljenoj Strategiji razvoja socijalne zaštite starih lica i Strategiji o pravima osoba sa invaliditetom.

2. OSNOVNI RAZLOZI REFORME

Analizom postojećeg stanja u sistemu socijalne i dječje zaštite može se doći do nekoliko zaključaka koji su istovremeno i osnovni razlozi za njegovu reformu:

- Sistem socijalne i dječje zaštite je u najvećem dijelu centralizovan;
- Sistem je birokratizovan i neelastičan - procedure za ostvarivanje prava su komplikovane i podrazumijevaju veliki broj dokaza koje mora da obezbijedi budući korisnik zbog nerazvijenosti informatičkog sistema;
- Broj obuhvaćenih korisnika različitim oblicima i uslugama socijalne zaštite je nedovoljan u odnosu na potrebe;
- Sistem je paternalistički a položaj građana i korisnika u sistemu socijalne i dječje zaštite je izrazito pasivan;
- Mreža usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite je nedovoljno razvijena i uglavnom usmjerene: na materijalna davanja i institucionalni smještaj;
- Usluge koje pruža nevladin sektor, fizička lica i pravna lica čiji osnivač nije država, izuzev Crvenog krsta crne Gore, nisu dovoljno razvijene i iskorišćene, a sredstva Budžeta često su im nedostupna;
- Saradnja i razmjena iskustava izmedju aktera u sistemu socijalne i dječje zaštite je nedovoljna;
- Nivo znanja stručnjaka je neujednačen, a evidentan je i nedostatak specijalizovanih znanja;
- Sistem socijalne i dječje zaštite nije usaglašen u svim segmentima sa međunarodnim dokumentima i preuzetim obavezama Crne Gore.

3. POSTOJEĆE STANJE

3.1 Prava, usluge i grupe korisnika koje obuhvataju

3.1.1 Prava u sistemu socijalne i dječje zaštite

Sistema socijalne i dječje zaštite zasniova se na Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti (2005.) i Porodičnom zakonu (2006.).

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisuje osnovna prava iz socijalne zaštite: materijalno obezbjeđenje porodice, ličnu invalidninu, njegu i pomoć drugog lica, smještaj u ustanovu, smještaj u drugu porodicu, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim potrebama, zdravstvenu zaštitu i jednokratnu novčanu pomoć.

Prema podacima Ministarstva zdravlja, rada i socijalnog staranja, u oktobru 2007. odine, pravo na materijalno obezbjeđenje porodice ostvarivalo je 12.520 porodica sa 38.583 članova; pravo na ličnu invalidninu ostvarivalo je 1.258 lica; pravo na njegu i pomoć ostvarivalo je 5.003 lica. Pravo na dodatak za djecu ostvarivalo je 9.412 porodica za 18.379 djece.

Visina materijalnog obezbjeđenja za porodicu koja nema prihod iznosi mjesečno: za jednočlanu porodicu 55 €; za porodicu sa dva člana 66€; za porodicu sa tri člana 79,20 €; za porodicu sa četiri člana 93,50 €; za porodicu sa pet i više članova 104,50 €.

Prema podacima prikupljenim za potrebe izrade Strategije, kao i konstatacijama u Strategiji za smanjenje siromaštva, postoje značajne razlike u pogledu siromaštva stanovništva sjevernog i južnog dijela Crne Gore. Ako uzmemo obuhvat stanovništva materijalnim obezbeđenjem porodice, kao jedan od bitnih indikatora siromaštva, onda podaci pokazuju da je u sjevernim opštinama obuhvat od 8,18% do 18,84%, dok je u primorskim opštinama od 1,53% do 3,24%.

Zakonom su definisana i prava iz dječije zaštite: oprema za novorođeno dijete, dodatak za djecu, naknada po osnovu rođenja djeteta, naknada zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena i odmor i rekreacija djece.

Visina dodatka za djecu mjesečno iznosi: za korisnika materijalnog obezbjeđenja 16,50 €; za dijete sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, koje se može osposobiti za samostalan život i rad 22 €; za dijete sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, koje se ne može osposobiti za samostalan život i rad 27,50 € i za dijete bez roditeljskog staranja 27,50 €.

3.2 Institucionalni kapaciteti sistema

Prava iz socijalne i dječje zaštite ostvaruju se kod nadležnih centara za socijalni rad. Svake opština su pokrivena djelatnošću centara za socijalni rad. Međutim, organizacija centara za socijalni rad je neadekvatna i nedovoljno stimulativna za razvoj usluga na lokalnom nivou i, u krajnjoj meri, neracionalna. Od deset centara za socijalni rad, samo su tri samostalni opštinski centri (Herceg Novi, Rožaje i Plav), dok su ostali međuopštinski. Pojedini međuopštinski centri su glomazni, opštine koje pokrivaju su međusobno udaljene i sa veoma različitim demografskim karakteristikama, ekonomskom moći i sl. Kadrovska struktura zaposlenih u centrima za socijalni rad nije adekvatna složenosti problema sa kojima se svakodnevno susreću.

Smještaj djece i mladih ostvaruje se u ustanovama socijalne i dječje zaštite koje osniva država. Evidentno je da ne postoji razvijen sistem ustanova za smještaj različitih kategorija djece sa posebnim potrebama pa se iz tih razloga koristi smještaj u ustanovama van Crne Gore.

Smještaj djece bez roditeljskog staranja ostvaruje se u JU Dječji dom "Mladost" u Bijeloj.

Smještaj djece i mladih sa posebnim potrebama – poremećajem u ponašanju ostvaruje se u JU Centar za djecu i mlade "Ljubović" u Podgorici.

Smještaj djece sa posebnim potrebama: stepena, umjerene, teže i teške mentalne zaostalosti ostvaruje se JU Specijalni zavod" Komanski most" u Podgorici. U ovoj ustanovi nalaze se i odrasla i stara lica što predstavlja veliki problem za adekvatno zbrinjavanje ovih kategorija.

Smještaj odraslih-invalidnih i starih lica ostvaruje se u ustanovi za smještaj odraslih-invalidnih i starih lica. Posljednji period karakteriše povećan broj zahtjeva za institucionalni smještaj starih lica čemu postojeći kapaciteti ne mogu da odgovore. Takođe, ovi kapaciteti su neodgovarajući za različite kategorije korisnika, zbog čega je neophodno osnivati nove ustanove, ali prostorno bolje raspoređene po regionima i lokalnim zajednicama.

Odmor i rekreaciju djece korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice i djece bez roditeljskog staranja ostvaruje se u JU »Lovćen« – Bečići.

Kada je u pitanju zbrinjavanje žrtava porodičnog nasilja, uočeno je da nedostaju skloništa za žrtve nasilja kao i različiti programi rada sa žrtvama nasilja.

Porodični smještaj je oblik zaštite koji osigurava interes djeteta i zaštitu i boravak u porodičnom okruženju. Zakonom je propisana naknade za smještaj djeteta u

porodicu koja je određena u visini cijene smještaja u ustanovu socijalne i dječje zaštite (€175), kao i posebna naknada licu kod kojeg je dijete smješteno u iznosu od 30% od cijene smještaja za jedno dijete.

Kada se radi o potrebi smještaja odraslih i starih osoba, ova vrsta usluge nije razvijena.

Usluge na lokalnom nivou, osim onih koje su utvrđene kao prava od opšteg interesa, su slabo razvijene. Ovdje prvenstveno mislimo na usluge koje podržavaju ostanak korisnika u porodičnom okruženju: dnevni boravci za djecu sa smetnjama u fizičkom i mentalnom razvoju, dnevni centri i klubovi za stare, porodični smještaj (osim srodničkog porodičnog smještaja koje je prisutno u većini opština), specijalizovano hraniteljstvo za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju, djecu i omladinu sa poremećajima u ponašanju, kapaciteti za urgentni smještaj: prihvatilišta i prihvatne stanice, sigurne kuće za žrtve zlostavljanja i trgovine ljudima, kapaciteti za privremeni smještaj starih, stanovanje uz podršku za odrasla lica sa smetnjama u razvoju i djecu i omladinu bez roditeljskog staranja pred završetkom školovanja i sl.

Usluge savjetodavnog rada koje se odvijaju u centrima za socijalni rad su u značajnoj mjeri kvalitetne, dostupne korisnicima/građanima i imaju izražen preventivni karakter, što doprinosi njihovoj ukupnoj efikasnosti. S obzirom na to da pružanje ove usluge svojim obimom predstavlja veliki pritisak/opterećenje na stručne timove, zahtjeva veliku stručnost i ujednačenost znanja i pristupa.

3.3 Okruženje u kojem sistem djeluje

Sistem socijalne i dječje zaštite je relativno slabo povezan sa drugim sistema. Međuresorska saradnja na državnom nivou i saradnja sistema na lokalnom nivou je nedovoljna, posebno kada je u pitanju zaštita korisnika sa kompleksnim problemima: djeca sa posebnim potrebama, zlostavljana djeca, odrasla- invalidna i stara lica.

Informacioni sistem, kao osnova za brže i efikasnije ostvarivanje prava, posebno kada je reč o materijalni davanjima, je nerazvijen.

3.3.1 Uzajamna viđenja i očekivanja socijalnih aktera

Kroz analizu socijalnih aktera institucije sistema socijalne dječje zaštite, lokalna samouprava i civilni sektor iskazali su svoju procjenu i viđenje uloge i odnosa svih subjekata važnih za dobro funkcionisanje sistema socijalne i dječje zaštite.

Od Ministarstva zdravlja, rada i socijalnog staranja partneri očekuju:

- *stručnu i finansijsku podršku u svim segmentima rada;*
- *uvođenje standardizacije u profesionalnom radu;*
- *superviziju, otvorenost za komunikaciju i saradnju;*

- koordinirane napore u procesu inovacije lepeze usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite;
- definisanje programa edukacije sa ciljem da edukacija bude permanentan proces;
- razvijanje mehanizma koji bi obezbjedio usklađeno i komplementarno razvijanje i pružanje usluga;
- veći stepen samostalnosti centara za socijalni rad u planiranju i djelovanju.

Od centara za socijalni rad partneri očekuju:

- veći stepen međusobne saradnje i koordinacije;
- međusobna podrška u radu;
- razmjena znanja i iskustava;
- solidarnost;
- razvijanje mehanizma koji bi obezbjedio usklađeno i komplementarno razvijanje i pružanje usluga.

Od drugih sistema (zdravstvo, školstvo, pravosuđe i dr.) bitnih za dobro funkcioniranje sistema socijalne i dječje zaštite, partneri očekuju:

- unaprijeđenje komunikacije i saradnje;
- unaprijeđenje partnerstva;
- otvorenost i dostupnost u razmjeni znanja, iskustava i informacija relevantnih za kvalitetnu brigu o korisnicima;
- razvijanje mehanizma koji bi obezbijedili usklađeno i komplementarno razvijanje i pružanje usluga.

Od lokalne samouprave partneri očekuju:

- participativan pristup u planiranju lokalne socijalne politike;
- razvoj novih usluga na nivou lokalne zajednice;
- veću finansijsku podršku kako postojećim tako i novim programima i uslugama.

Od civilnog sektora partneri očekuju:

- razmjenu specifičnih znanja;
- efikasniju saradnju;
- razmjenu podataka.

Od medija partneri očekuju:

- preciznost i tačnost u izvještavanju;
- profesionalizam u obradi tema iz domena socijalne zaštite.

Opšti stav je da je potrebno potpisati protokole o saradnji u pružanju usluga i razvoju programa koji bi sadržavao i zajednički kodeks profesionalnog ponašanja, kao i uspostavljanje mehanizama međusobnog nadzora i supervizije usluga.

3.4 Finansiranje

Sistem finansiranja i planiranja finansijskih sredstava je centralizovan i sve usluge se finansiraju iz državnog budžeta, osim manjih sredstava koje obezbeđuju lokalna samouprava za jednokratna davanja.

Procjena je da su trenutna sredstva stabilna ali nedovoljna za materijalna davanja, održavanje kvaliteta postojećih usluga i razvoj novih usluga. Iz tog razloga je potrebno obezbijediti dodatne izvore finansiranja, kao što su veće finansijske učešće lokalne samouprave i lično učešće korisnika u pokrivanju troškova usluga.

4. PRINCIPI REFORME

Reforma sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori zasnovana je na sljedećim principima:

- **Poštovanje i nedjeljivost ljudskih prava** je osnovni princip reforme. Dosljedna primena ovog principa obezbeđuje se usklađivanjem domaćeg pravnog sistema sa usvojenim međunarodnim dokumentima i savremenom praksom socijalnog rada.
- **Najbolji interes korisnika** – Usluge u oblasti socijalne i dječje zaštite pružaju se tako da su u najvećem stepenu usaglašene sa potrebama korisnika, uz poštovanje ljudskih prava i dostojanstva korisnika sa posebnim naglaskom na poštovanju najboljeg interesa djeteta..
- **Dostupnost usluga korisnicima u najmanje restriktivnom okruženju** – Usluge se razvijaju na takav način da građani svoje potrebe prioritarno zadovoljavaju u sredini u kojoj žive.
- **Participacija korisnika** – Korisnik je partner u pružanju usluga i učestvuje u donošenju odluka o načinu zadovoljavanja svojih potreba.
- **Odgovornost korisnika** – Korisnik je odgovoran za izbor i korišćenje sopstvenih potencijala, kao i za svoju socijalnu i ekonomsku sigurnost.

- **Samostalnost korisnika** – Korisniku se pruža podrška za aktiviranje potencijala radi samostalnog zadovoljavanja potreba, za produktivan život u zajednici i predupriječavanje zavisnosti od socijalnih službi.
- **Mogućnost izbora usluga i pružalaca usluga** – Potstiču se i razvijaju raznovrsne usluge u okviru javnog, civilnog i privatnog sektora.
- **Blagovremenost i kontinuitet** – Korisniku se blagovremeno pruža mogućnost korišćenja odgovarajuće usluge, u kontinuitetu i potrebnom trajanju.

5. STRATEŠKI PRAVCI RAZVOJA

Osnovni pravci budućeg razvoja sistema socijalne i dječje zaštite polaze od postignutog stepena razvoja socijalne i dječje zaštite, analize postojećeg stanja i sagledavanja aktuelnih potreba u sistemu, kao i od međunarodnih standarda i preporuka međunarodnih organizacija.

Sistem socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori razvijace se kroz sledeće strateške pravce:

- Definisane razvojne politike socijalne i dječje zaštite povezane sa drugim sistemima i djelatnostima u društvu i harmonizovane sa međunarodnim propisima i standardima, usmjerene na prevenciju socijalnih problema;
- Decentralizaciju sistema socijalne i dječje zaštite;
- Učešće građana i korisnika u odlučivanju o sredstvima i načinima za zadovoljavanje potreba;
- Efikasnija materijalna davanja u socijalnoj i dječjoj zaštiti;
- Obezbeđivanje kvalitetnih usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti.

5.1. Definisane razvojne politike socijalne i dječje zaštite

Buduća politika socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori treba da bude usmjerena na aktivnu prevenciju socijalnih problema i sinhronizovano djelovanje sistema socijalne i dječje zaštite sa drugim sistemima (zdravstva, obrazovanja, pravosuđa, zapošljavanja) i privatnim i nevladinim sektorom.

Ovakva politika stvara pretpostavke za pravovremenu i efikasnu zaštitu djece, starih lica, osoba sa invaliditetom, radno nesposobnih i ostalih grupa stanovništva u riziku.

Treba imati u vidu da u periodu brzih i naglih promjena u društvu dolazi do povećanja broja korisnika u sistemu socijalne i dječje zaštite, da mnogi korisnici rano ulaze u sistem, da ostaju dugo u njemu, da se lanac socijalne isključenosti transgeneracijski prenosi, da su korisnici pasivizirani i nedovoljno podsticani da, putem aktiviranja vlastitih potencijala i uz podršku sistema, prevaziđu nepovoljne okolnosti u kojima se oni i njihove porodice nalaze.

Reakcija sistema socijalne i dječje zaštite je retroaktivna i često zakašnjela, parcijalna i nedovoljno efikasna.

Buduća razvojna politika socijalne i dječje zaštite treba u većoj mjeri da bude proaktivna, što je moguće postići organizovanim i usaglašenim pristupom različitih sistema, što podrazumijeva i zajedničko djelovanje svih resora, kako na državnom tako i na lokalnom nivou.

Preispitivanje i restrukturiranje sistema socijalne i dječje zaštite zahtijeva i:

- usaglašavanje donijetih strateških dokumenata i operativnih i akcionih planova za pojedine ugrožene grupe stanovništva – stara lica, djecu, žrtve porodičnog nasilja, trgovine ljudskim bićima, osobe sa invaliditetom, Rome, izbegla i raseljena lica, kao i dokumenta i akcione planove koji će tek biti donijeti;
- donošenje i međusobno usaglašenih strateških dokumenata i operativnih i akcionih planova o integralnom pružanju usluga na lokalnom nivou;
- usaglašavanje dokumenata i planova koji imaju za cilj informisanje i edukaciju građana o pravima, načinima njihovog učešća u prevazilaženju nepovoljne životne situacije u kojoj su se našli i poboljšanju kvaliteta sopstvenog života;
- donošenje programa preventivnih aktivnosti u svim oblastima koje imaju za cilj osnaživanje pojedinaca i marginalizovanih grupa za dostizanje nezavisnosti u zadovoljavanju sopstvenih potreba i smanjenja zavisnosti od socijalnih službi.

Cjelokupnu razvojnu politiku socijalne i dječje zaštite treba da prati i adekvatna zakonodavna regulativa koja počiva na standardima Evropske unije i koja je harmonizovana i usaglašena sa propisima Unije. Ovo podrazumijeva i donošenje novih propisa, ali i preispitivanje već donijetih zakona, posebno onih koji regulišu oblasti koje se dodiruju ili prepliću sa socijalnom i dječjom zaštitom.

5.2. Decentralizacija sistema socijalne i dječje zaštite

Približavanje zemalja u tranziciji Evropskoj uniji snažno je podstaklo procese decentralizacije u mnogim zemljama Istočne Evrope. Pred izazovom decentralizacije u ovoj oblasti nalazi se i Crna Gora.

Centralizovan način upravljanja, kao karakteristika sadašnjeg sistema socijalne i dječje zaštite, u nekim segmentima je kočnica u daljem razvoju ovog sistema. Imajući u vidu činjenicu da je najveći dio nadležnosti za utvrđivanje prava, odlučivanja o načinu njihovog ostvarivanja i potrebnim sredstvima skoncentrisan na nivou države, lokalna samouprava nije motivisana, a ni dovoljno samostalna da na lokalnom nivou razvija usluge koje su u funkciji zadovoljavanja potreba njihovih građana. Ovo ima za posljedicu da lokalne samouprave koriste usluge i upućuju građane na ona prava koja se finansiraju iz budžeta države i to najčešće institucionalni smeštaj, koji nije uvijek u najboljem interesu korisnika jer najčešće podrazumijeva izmještanje iz mjesta prebivališta i ograničavanje slobode korisnika, a i najskuplji je oblik zaštite.

Iako decentralizacija, u principu, može donijeti dobrobit građanima, neophodno je imati u vidu iskustva nekih zemalja u kojima je proces decentralizacije doveo do zastoja u ostvarivanju prava građana u sistemu socijalne i dječje zaštite i nije doveo do poboljšanja položaja grupa u riziku. Naime, osnovna pretpostavka za uspješnu decentralizaciju podrazumijeva dovoljno razvijene demokratske institucije, razvijeno građansko društvo, adekvatne administrativne kapacitete lokalnih samouprava i razvijene kontrolne mehanizme. Ako se to ima u vidu, onda je jasno da procesu decentralizacije treba pristupiti obazrivo i postepeno.

Iskustva drugih zemalja, istraživanja pojedinih finansijskih institucija i mnogi autori ističu da pojedine funkcije u domenu administriranja, planiranja, pružanja usluga i odlučivanja sa centralnog nivoa mogu biti prenijete na regionalne ili lokalne samouprave, ali i sektorske organizacije. Decentralizacija podrazumijeva uključivanje i drugih aktera, pored države, u pružanju usluga: nevladinih organizacija, privatnog sektora, ali i samih građana. U odlučivanju koje funkcije treba prenijeti na lokalni ili regionalni nivo mnoge zemlje su se pridržavale principa subsidijarnosti koji podrazumijeva da se određene nadležnosti dodjeljuju onim nivoima vlasti koji imaju kapaciteta da ih realizuju. Neophodno je takođe ukazati i na mogućnost asimetrične decentralizacije koja podrazumijeva prenošenje određenih funkcija samo na neke lokalne samouprave ili regione i najčešće se primjenjuje u zemljama u kojima se lokalne samouprave značajno razlikuju u pogledu ekonomske moći, veličine, broja stanovnika i drugih bitnih specifičnosti.

Proces decentralizacije socijalne i dječje zaštite ne znači da sve funkcije i prava treba da budu decentralizovane. Ovo tim prije što neke studije Svetske banke, rađene u zemljama u tranziciji, ukazuju da decentralizacija može nanijeti više

štete nego koristi, ako ne postoji adekvatna podrška, odgovarajuće strukture i ako nisu uspostavljeni mehanizmi odgovornosti.

Imajući u vidu navedena iskustva, a polazeći od društveno ekonomskih prilika u Crnoj Gori, procesu decentralizacije treba pristupiti veoma obazrivo i postepeno. Delegiranje pojedinih funkcija na lokalni nivo moguće je sada sprovesti jedino u oblasti socijalnih usluga u zajednici. Prava od opšteg interesa koja se moraju obezbijediti svim građanima, bez obzira u kojoj lokalnoj zajednici žive, i dalje treba obezbjeđivati na državnom nivou. Takođe, treba zadržati osnivačka prava nad postojećim rezidencijalnim ustanovama za sve grupe korisnika, a centre za socijalni rad treba osnovati u svim opštinama.

Druge oblike zbrinjavanja (dnevni centri, dnevni boravci, klubovi) kao i ustanove za smještaj starih lica mogu osnivati lokalne samouprave, fizička i pravna lica.

5.3. Učešće građana i korisnika u odlučivanju o sredstvima i načinima za zadovoljavanje potreba

Centralizovani sistem socijalne i dječje zaštite u velikoj mjeri je uticao na to da građani sistem ne doživljavaju kao sistem na koji mogu uticati, odluke se donose na centralnom nivou, uticaj preko lokalnih vlasti je veoma posredan, te na taj način nisu ni motivisani da se aktivnije uključe u donošenje odluka. Skoncentrisanost pružalaca usluga na državne institucije i nepostojanje drugih aktera, takođe utiču na nezainteresovanost korisnika i njihovu pasivizaciju.

Neophodno je obezbijediti mehanizme koji će omogućiti aktivno učešće korisnika u procesu odlučivanja o načinima zadovoljenja njihovih potreba. Aktivno učešće korisnika uticaće na veću transparentnost i efikasnost sistema. Participacija korisnika u procesu donošenja odluka omogućiće građanima da se kao interesne grupe aktivnije uključe u procese razvoja usluga na lokalnom nivou.

Jedan od značajnih faktora daljeg razvoja sistema socijalne i dječje zaštite biće uvođenje drugih aktera – pružalaca usluga, odnosno pluralizam pružalaca usluga te će korisnici, samom mogućnošću da mogu birati uslugu, uticati i na njihov razvoj na lokalnom nivou.

Potrebno je razvijati načine uključivanja svih socijalnih aktera u zaštiti ljudskih prava svakog pojedinca, a naročito kroz:

- uključivanje svih socijalnih aktera u kreiranje socijalne politike (javne institucije, korisnike, privrednike, civilni sektor, medije);
- unaprijeđenje kreiranja i sprovođenja socijalne politike na lokalnom nivou uz formiranje mješovitih grupa – lokalnih savjeta za planiranje;
- unapređenje mehanizma komunikacije i koordinacije između socijalnih aktera u planiranju i sprovođenju socijalne politike u lokalnoj zajednici;

- rad na podizanju svijesti javnosti o potrebama korisnika sistema socijalne i dječje zaštite.

5.4. Efikasnija materijalna davanja

Efikasnost materijalnih davanja se ogleda:

- u kojoj mjeri ona obezbjeđuju egzistencijalni minimum korisnika koji zbog svojih ograničenih sposobnosti ne mogu sebi obezbijediti sredstva za život, niti im uža ili šira porodica može pomoći;
- u kojoj mjeri su usmjerena na one korisnike koji zaista ispunjavaju uslove za ostvarivanje prava, odnosno da li su dobro usmjerene (ciljane) na najranjivije grupe;
- stepenu informisanosti građana o njihovim pravima;
- složenosti administrativnih procedura;
- postojanju validnih i pouzdanih baza podataka koje su umrežene sa ostalim sistemima;
- u kojoj mjeri su materijalna davanja u funkciji samozapošljavanja i koliko pružaju mogućnosti da korisnik prevaziđe trenutno nepovoljnu situaciju u kojoj se našao on ili njegova porodica.

Od posebno značaja za efikasnost materijalnih davanja je svakako izgradnja baze podataka, prvenstveno u sistemu socijalne i dječje zaštite, baza podataka u drugim sistemima, umrežavanje baza podataka svih institucija.

5.5. Obezbeđivanje kvalitetnih usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti

Pitanje kvaliteta usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite i jačanje profesionalnih kapaciteta pružalaca usluga, posebno u državnim institucijama je suštinska pretpostavka uspješne reforme sistema socijalne i dječje zaštite.

Obezbeđivanje kvaliteta usluga podrazumijeva:

- razvoj raznovrsnih usluga koje podržavaju prirodnu porodicu i porodično okruženje korisnika kao najmanje restriktivnog okruženja;
- podsticanje razvoja manje restriktivnih oblika socijalne zaštite: hraniteljstva, usvojenja, usluga dnevnih centara, kućne njege, pomoći u kući, savjetodavnih usluga, usluga besplatnog prevoza, „hrane na točkovima“ i drugih usluga socijalne zaštite;
- podizanje kvaliteta usluga u postojećim ustanovama na viši nivo i pružanje novih usluga i uvođenje novih programa, posebno za djecu i osobe sa smetnjama u razvoju, sa poremećajima u ponašanju, žrtve trgovine i

porodičnog nasilja, liječene uživaocce opojnih sredstava, oboljelih od AIDS-a i sl.;

- izradu standarda rada pružalaca usluga, organizacije rada, inspekcijskih službi;
- obezbjeđivanje efikasnog sistema supervizije;
- promjenu u organizaciji rada centara za socijalni rad i uvođenje novih metoda rada;

Jačanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih i pružalaca usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite podrazumijeva:

- kontinuiranu edukaciju zaposlenih;
- stručno napredovanje zaposlenih;
- izradu i akreditaciju programa edukacije zaposlenih;
- uvođenje sistema licenciranja i akreditacije za pružaoce usluga;
- uvođenje etičkih principa i izrada kodeksa prakse i profesionalnog ponašanja;
- uvođenje sistema evaluacije, supervizije i monitoringa efekata preduzetih mjera;
- uvođenje sistema nezavisnog nadzora i kontrole stručnog rada.

6. CILJEVI RAZVOJA

6.1. Osnovni cilj

Osnovni cilj Strategije je razvijanje integralne socijalne i dječje zaštite, kroz razvoj mreže efikasnih usluga, izgradnju institucija i garantovanje osnovnih prava koja obezbjeđuju zaštitu porodice, pojedinaca i grupa u najmanje restriktivnom okruženju uz aktiviranje svojih potencijala, a koje mogu da spriječe, otklone ili ublaže osnovne rizike kojima su izloženi građani.

Takav razvoj treba da prati sistem socijalne zaštite koji je uređen zakonom u skladu sa međunarodnim standardima, planiran i organizovan prema realnim potrebama zajednice, na principima decentralizacije i participativnog odlučivanja, u kome svi socijalni akteri imaju jednake odgovornosti i mogućnosti za pružanje i finansiranje usluga i servisa socijalne i dječje zaštite, čineći ih jednako dostupnim svim korisnicima i djelotvornim u pružanju podrške ranjivim grupama.

Uloga socijalnih aktera u razvoju sistema socijalne zaštite je različita i može se definisati na sljedeći način:

- Država ima ulogu da kreira socijalnu politiku uz postavljanje standarda u razvoju usluga, zasnovanu na praćenju, analiziranju, istraživanju i participativnom određivanju prioriteta, izgradnji kapaciteta sistema koji omogućuje raznolikost i dostupnost usluga, razvoj partnerstva svih važnih aktera u zajednici, transfer znanja, informisanje javnosti, zastupanje profesije i samih korisnika, vršenje nadzora i supervizije usluga, a sve u cilju sprovođenja efikasne socijalne zaštite koja odgovara potrebama građana;
- Uloga lokalne samouprave je da aktivno kreira i sprovodi socijalnu politiku i socijalnu zaštitu na lokalnom nivou u cilju pružanja podrške ranjivim grupama i obezbjeđenju socijalne pravde i sigurnosti života u zajednici;
- Uloga civilnog sektora je da pruža podršku unaprijeđenju sistema socijalne zaštite, kroz javno zastupanje interesa građana (informisanje, promociju prava i mogućnosti, edukaciju zainteresovanih subjekata), kroz učešće u standardizaciji i pružanju usluga, kreiranju politika uz punu participaciju korisnika u partnerstvu sa javnim, privatnim, nevladinim sektorom i samim korisnicima poštujući demokratske vrijednosti.

Djelovanje socijalnih aktera podržavaće sljedeće dogovorene vrijednosti:

- **jednakost** /nediskriminacija - sve usluge dostupne svim korisnicima na isti način i pod jednakim uslovima;
- **solidarnost** / uzajamnost / humanost - obostrano davanje, primanje i ulaganje; puno angažovanje i zajedničko rješavanje problema u zajednici;
- **otvorenost** - uspostavljati saradnju sa drugima i raditi na sopstvenom razvoju, učiti i biti spreman na pozitivne promjene;
- **efikasnost** / blagovremenost - u što kraćem vremenu sa što manje ulaganja postizati željene rezultate;
- **zakonitost**

6.2. Posebni ciljevi

Posebni ciljevi reforme sistema socijalne i dječje zaštite su:

- Unaprijeđenje zaštite siromašnih građana;
- Identifikovanje potreba korisnika i strateško, međusistemski usklađeno, planiranje usluga na različitim nivoima;
- Razvoj usluga koje podržavaju život u zajednici;
- Uvođenje sistema kvaliteta u socijalnu i dječju zaštitu.

6.2.1 Posebni cilj 1. - Unaprijeđenje zaštite najsiromašnijih građana

Opis postojećeg stanja

Najznačajniji instrumenti pomoći siromašnima u Crnoj Gori su regulisani Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti. Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja je najodgovornija institucija za realizovanje Vladinih programa podrške i pomoći siromašnima. U njegovoj nadležnosti je jedinstveno sprovođenje socijalne politike na teritoriji države, obezbjeđivanje sredstava iz budžeta za finasiranje prava od opšteg interesa, finasiranje ustanova socijalne i dječje zaštite čiji je osnivač država.

Imajući u vidu činjenicu da je primarna svrha socijalne zaštite obezbjeđivanje minimuma socijalne sigurnosti siromašnih i rizičnih sjelova populacije, to je ona i najznačajniji društveni mehanizam ublažavanja najtežih posljedica siromaštva.

Analize ukazuju da je materijalno obezbjeđenje porodice dobro usmjereno na najsiromašnji dio građana, te da je sistem provjere imovnog stanja građana Zakonom predviđen. Međutim, ostaje nekoliko otvorenih problema: dovoljnost obuhvata najsiromašnijeg dijela stanovništva, visina iznosa materijalnih davanja koja treba da zadovolje osnovne potrebe, kao i mehanizma za usklađivanje materijalnih davanja sa rastom troškova života ili nekim drugim parametrom.

Mjere i aktivnosti koje treba realizovati u narednom periodu

Unapređivanje nivoa socijalne sigurnosti zahtijeva da se:

- Preispita visine materijalnih davanja sa stanovišta zadovoljavanja osnovnih životnih potreba;
- Propišu mehanizme za usklađivanje materijalnih davanja (sa rastom prosječnih zarada ili troškova života i kombinacijom ova dva elementa ili neki drugi modalitet);
- Razvije sistem informisanja javnosti o pravima iz sistema socijalne i dječje zaštite radi povećanja dostupnosti prava;
- Pojednostave procedure i administriranje za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite;
- Razviju programi zapošljavanja i radnog angažovanja radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice;
- Pokrene inicijativa za izradu cjelovite baze podataka i razvoj informacionog sistema.

6.2.2 Posebni cilj 2. - Identifikovanje potreba korisnika i strateško, međusistemski usklađeno, planiranje usluga na različitim nivoima

Opis postojećeg stanja

Centralizovani sistem socijalne zaštite i sektorsko planiranje, nejasne podjele uloga i odgovornosti pojedinih sistema ima za posljedicu parcijalno zadovaljavanje potreba, do preklapanja u pružanju usluga ili nedostatka usluga u većini lokalnih zajednica. Uočljiv je nedostatak planskog pristupa u zadovoljavanju potreba grupa korisnika i međusistemski povezano planiranje, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Evidencije koje se vode u različitim sistemima su međusobno neuporedive i nedostupne drugim sistemima.

Paralelno sa tim, nedostaju mehanizmi za identifikovanje potreba korisnika a posebno ranjivih grupa. Posljedica toga je neadekvatna mreža usluga, nedovoljno efikasno i ekonomično trošenje finansijskih sredstava koje nije obično u skladu sa realnim potrebama pojedinih grupa korisnika i lokalnih zajednica.

Mjere i aktivnosti koje treba realizovati

- Uraditi kriterijume za procjenu potreba grupa u riziku;
- Izraditi analizu o potrebama građana za uslugama u socijalnoj i dječjoj zaštiti za sve opštine;
- Usvojiti međuresorske protokole o saradnji i postupanju kojim će se definisati obaveze i oblici saradnje različitih sistema;
- Usvojiti protokole o saradnji i postupanju na lokalnom nivou za procjenu i zadovaljavanje potreba posebno ranjivih grupa;
- Donošenje strateških i akcionih planova socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou;
- Formiranje lokalnih savjeta za socijalno planiranje.

6.2.3 Poseban cilj 3. - Razvoj usluga koje podržavaju život u zajednici

Opis postojećeg stanja

Sadašnja mreža ustanova i stepen razvijenosti usluga u lokalnim zajednicama u Crnoj Gori ne omogućava korisnicima u sistemu socijalne i dječje zaštite da koriste usluge u svom neposrednom okruženju.

Zbog nerazvijenosti usluga koje bi podržale život u zajednici većina djece bez roditeljskog staranja, djece sa posebnim potrebama ili im je razvoj ometen porodičnim prilikama su upućivana na institucionalni smještaj. U JU dječjem domu „Mladost“ u Bijeloj boravi 166 djece. U Centar za djecu i mlade „Ljubović“ u Podgorici boravi 20 djece. U JU Specijalni zavod „Komanski most“ u Podgorici

boravi 23 troje djece. Porodični smještaj koristi 260 djece. U samo jednoj opštini postoji dnevni boravak za djecu sa smetnjama u razvoju.

Zaštita odraslih i starih lica je uglavnom usmjerena na materijalna davanja i kućnu njegu i pomoć. U skoro svim opštinama postoje klubovi za stare i penzionere. Institucionalni smještaj za stare bez porodičnog staranja ili sa poremećajima u ponašanju postoji samo u Domu starih u Risnu.

Mjere i aktivnosti koje treba realizovati

- Pripremiti normativna rješenja kojima će se propisati minimalna prava, standardi usluga, kontrola ostvarivanja prava i način finansiranja usluga na lokalnom-regionalnom nivou;
- Donijeti plan razvoja i stimulacije porodičnog smještaja;
- Stvariti uslove za korišćenje postojećih i razvoj novih usluga u lokalnoj zajednici koje treba da budu inkluzivne za grupe u riziku;
- Izmijeniti zakonska rješenja u cilju stvaranja uslova da su budžetska sredstva pod jednakim uslovima dostupna privatnom i nevladinom sektoru u domenu pružanja usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti;
- Obezbijediti uslove za organizaciju socijalnih službi na lokalnom nivou koje će građanima biti dostupne 24 sata i koje će biti osposobljenje za intervenciju u kriznim situacijama (stalno dežurstvo u centrima za socijalni rad, SOS službe, urgentno zbrinjavanje korisnika, i dr.);
- Urediti mehanizme stimulativnih mjera (smanjenje poreza i dr.) za ulaganje i obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite.

6.2.4 Poseban cilj 4. - Uvođenje sistema kvaliteta

Opis postojećeg stanja

Standardi usluga u sadašnjem sistemu socijalne i dječje zaštite skoro i da ne postoje, nisu propisani uslovi po kojima se mogu pružati različite usluge – sistem akreditacije i licenciranja. Takođe, nijesu utvrđeni elementi kodeksa profesionalnog ponašanja.

Programi profesionalnog osposobljavanja i jačanja profesionalnih kapaciteta zaposlenih u sistemu socijalne zaštite nisu ustanovljeni, što je i preduslov za profesionalno napredovanje zaposlenih.

Sistem inspekcije u socijalnoj i dječjoj zaštiti nije uspostavljen na adekvatan način.

Mjere i aktivnosti

- Neophodno je preispitati unutrašnju organizaciju centara za socijalni rad, način vođenja dokumentacije. Potrebno je uraditi analizu o mogućnostima uvođenja novih metoda rada u centrima za socijalni rad, posebno metode voditelja slučaja;
- Neophodno je donijeti propise o minimalnim standardima koje moraju zadovoljiti svi pružaoci usluga u sistemu socijalne zaštite - strukturalni (prostor, kadrovi, finansiranje) i funkcionalni – standardi kvaliteta kao i uslove za akreditaciju i licenciranje pružaoca usluga;
- Potrebno je donijeti propise kojima bi se regulisali standardi postupanja u ostvarivanju prava i sprovođenju usluga;
- Donijeti nove propise kojima se reguliše način vođenja evidencije u sistemu socijalne zaštite, a koji je u skladu sa stepenom razvoja informacionih tehnologija;
- Neophodno je uspostaviti efikasnu inspekcijску službu i jasan i transparentan sistem žalbi;
- Uvesti sistem monitoringa, evaluacije i supervizije stručnog rada i efekata preduzetih mjera i pruženih usluga;
- Neophodno je propisati uslove za akreditaciju i licenciranje zaposlenih u sistemu socijalne i dječje zaštite, za akreditaciju i licenciranje programa edukacije zaposlenih i donijeti programe za kontinuiranu edukaciju zaposlenih. Paralelno sa tim potrebno je raditi na uvođenju etičkih principa i izradi kodeksa prakse i profesionalnog ponašanja;

7. OČEKIVANI REZULTATI REFORME

- Uspostavljena politike socijalne i dječje zaštite povezane sa drugim sistemima i djelatnostima u društvu i harmonizovana sa međunarodnim propisima i standardima, usmjerena na prevenciju socijalnih problema;
- Decentralizovan sistem socijalne i dječje zaštite;
- Obezbjedeno učešće građana i korisnika u odlučivanju o sredstvima i načinima za zadovoljavanje potreba;
- Obezbjedena efikasna materijalna davanja u socijalnoj i dječjoj zaštiti;
- Obezbjedene kvalitetne usluge u socijalnoj i dječjoj zaštiti koji građani dobijaju u najmanje restriktivnom okruženju;
- Obezbjeden pluralizam pružalaca usluga;

- Obezbijeđeni mehanizmi kontrole, evaluacije i praćenja efekata preduzetih mjera.

8. REALIZACIJA I PREISPITIVANJE STRATEGIJE

Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja glavni je nosilac predloženih strateških reformi i aktivnosti u sistemu socijalne zaštite.

Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja će, na osnovu sopstvenih saznanja i izveštaja svih socijalnih aktera koji učestvuju u realizaciji ove Strategije, pema potrebi, a najmanje svake druge godine, sagledati i ocijeniti tok reforme sistema socijalne i dječje zaštite. Ministarstvo će zajedno sa predstavnicima lokalne samouprave, nevladinim sektorom i drugim socijalnim akterima implementacije ove Strategije vršiti kontinuirani monitoring i evaluaciju postignutih rezultata i u skladu sa tim saznanjima predlagati odgovarajuće mjere i aktivnosti.

Sastavni deo Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori je Akcioni plan za njenu implementaciju. Lokalna samouprava će svojim Akcionim planom razraditi te aktivnosti za područje opštine.

Troškovi stvaranja uslova za implementaciju Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori nijesu precizirani ovim dokumentom jer većina planiranih aktivnosti koje se odnose na kreiranje normativnog ambijenta sistema spada u domen redovnih aktivnosti Ministarstva zdravlja, rada i socijalnog staranja i drugih nadležnih organa. Troškove osnivanja i rada pojedinih ustanova socijalne i dječje zaštite (izgradnja i opremanje objekata i dr.) biće obezbijeđeni od strane osnivača.

**AKCIONI PLAN
ZA OSTVARIVANJE STRATEGIJE RAZVOJA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE
ZA PERIOD 2008 - 2012**

Zaštita najsiromašnijih građana

CILJEVI	AKTIVNOSTI	NOSIOCI	ROK	INDIKATORI
1. Unaprijeđenje zaštite najsiromašnijih građana	Preispitati visinu materijalnih davanja sa stanovišta zadovoljavanja osnovnih životnih potreba	MZRSS MF	2008	Usklađena materijalna davanja sa stanovništva zadovoljavanja osnovnih životnih potreba
	Propisati mehanizme za usklađivanje materijalnih davanja	MZRSS	2008	Propisani mehanizmi usklađivanje materijalnih davanja
	Razvijati sistem informisanja javnosti o pravima iz sistema socijalne i dječije zaštite	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008 - 2012	Razvijen sistem informisanja javnosti o pravima iz sistema socijalne i dječije zaštite
	Razviti jedinstveni informacijski sistem	MZRSS	2008 - 2012	Razvijen jedinstveni informacijski sistem
	Kreirati programe zapošljavanja i radnog angažovanja sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice	MZRSS, Zavod za zapošljavanje	2008 - 2012	Razvijeni programi zapošljavanja i radnog angažovanja
2. Identifikovanje potreba korisnika i strateško, međusistemski usklađeno, planiranje usluga na različitim nivoima	Osnovati Centar za savjetodavne, istraživačke i stručne poslove u oblasti socijalne i dječije zaštite	MZRSS	2008	Osnovan Centar za savjetodavne, istraživačke i stručne poslove u oblasti socijalne i dječije zaštite
	Uraditi kriterijume za procjenu potreba grupa u riziku	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008 - 2010	Urađeni kriterijumi za procjenu potreba grupa u riziku
	Izraditi analizu o potrebama građana za uslugama u socijalnoj i dječjoj zaštiti za sve opštine	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008 - 2010	Urađene analize o potrebama građana za uslugama u socijalnoj i dječjoj zaštiti za sve opštine
	Usvojiti međuresorske protokole o saradnji i postupanju	MZRSS	2008 - 2010	Usvojeni međusektorski protokoli o saradnji i postupanju
	Usvojiti protokole o saradnji i postupanju na lokalnom nivou	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR,	2008 - 2010	Usvojeni protokoli o saradnji i postupanju na lokalnom nivou

		Crveni krst		
	Donošenje strateških i akcionih planova socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008 - 2010	Donijeti strateški i akcioni planova socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou
	Formirati lokalne savjete za socijalno planiranje	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008	Formirani lokalni savjeti za socijalno planiranje
3. Razvoj usluga koje podržavaju život u zajednici	Pripremiti normativna rješenja, kojima se propisuju minimalna prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou	Lokalna samouprava	2008 - 2012	Pripremljena normativna rješenja, kojima se propisuju minimalna prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou
	Donijeti plan razvoja i stimulacije porodičnog smještaja	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008	Donijet plan razvoja i stimulacije porodičnog smještaja
	Pripremiti normativna rješenja kojima se omogućava korišćenje budžetskih sredstava različitim izvođačima usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite	MZRSS MF NVO	2008	Uspostavljen mehanizam korišćenja budžetskih sredstava različitim izvođačima usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite
	Organizovati socijalne službe na lokalnom nivou koje će biti osposobljene za intervencije u kriznim situacijama	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008 – 2012	Organizovane službe na lokalnom nivou koje će biti osposobljene za intervencije u kriznim situacijama
	Urediti mehanizme stimulatvinih mjera za ulagaje i obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite	MZRSS MF Lokalna samouprava	2009	Uspostavljeni mehanizmi stimulatvinih mjera za ulagaje i obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite

4. Uvođenje sistema kvaliteta	Utvrđiti nove metode rada u Centrima za socijalni rad	MZRSS	2008 – 2009	Uspostavljene nove metode rada
	Propisati standarde usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite	MZRSS, Lokalna samouprava, NVO, CSR, Crveni krst	2008 – 2009	Propisani standardi usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite
	Propisati standarde postupanja u ostvarivanju prava i sprovođenju usluga	MZRSS NVO	2008 - 2009	Propisani standardi postupanja u ostvarivanju prava i sprovođenju usluga
	Propisati način vođenja evidencije u sistemu socijalne i dječje zaštite	MZRSS	2008	Propisani načini vođenja evidencije u sistemu socijalne i dječje zaštite
	Uspostaviti inspeksijsku službu u sistemu socijalne i dječje zaštite	MZRSS	2008 - 2009	Uspostavljena inspeksijska službu u sistemu socijalne i dječje zaštite
	Uspostaviti sistem za monitoring, evaluaciju i superviziju stručnog rada	MZRSS	2008 - 2012	Uspostavljen sistem za monitoring, evaluaciju i superviziju stručnog rada
	Propisati uslove za akreditaciju i licenciranje zaposlenih u sistemu socijalne i dječje zaštite	MZRSS	2008	Uspostavljen sistem akreditacije
	Propisati uslove za akreditaciju programa edukacije zaposlenih	MZRSS	2008 - 2012	Uspostavljen sistem akreditacije programa edukacije zaposlenih
	Donijeti programe za kontinuiranu edukaciju zaposlenih u sistemu socijalne i dječje zaštite	MZRSS	2008 - 2012	Donijeti programi za kontinuiranu edukaciju zaposlenih u sistemu socijalne i dječje zaštite
	Uraditi etičke principe i kodeks prakse i profesionalnog ponašanja u sistemu socijalne i dječje zaštite	MZRSS	2008	Urađeni etički principi i kodeks prakse i profesionalnog ponašanja u sistemu socijalne i dječje zaštite